

ВИДАВНИЦТВО
РАНОК

Н. О. Воскресенська
І. В. Цєпова

1

КЛАС

ЧАСТИНА 1

УКРАЇНСЬКА МОВА БУКВАР

УДК [811.161.2:028.1](075.2)
В76

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 06.07.2018 № 734)

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено.

Ілюстрації художників *Тані Плиско, Н. В. Кридченко*

Воскресенська Н. О.

В76 Українська мова. Буквар : підруч. для 1 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х частинах).
Ч. 1. / Н. О. Воскресенська, І. В. Цєпова. — Харків : Вид-во «Ранок», 2018. — 112 с. : іл.

ISBN 978-617-09-4414-6

УДК [811.161.2:028.1](075.2)

Інтернет-підтримка
Електронні матеріали до підручника
розміщено на сайті
interactive.ranok.com.ua

ISBN 978-617-09-4654-6
ISBN 978-617-09-4414-6 (Ч. 1)

© Н. О. Воскресенська, І. В. Цєпова, 2018
© Н. В. Кридченко, ілюстрації, 2018
© Таня Плиско, ілюстрації, 2018
© ТОВ Видавництво «Ранок», 2018

Любий друже!

Підручник допоможе тобі навчитися читати.
Ти дізнаєшся багато нового і цікавого про все,
що тебе оточує.

Умовні позначення

послухай запитання,
дай відповідь

прочитай самостійно

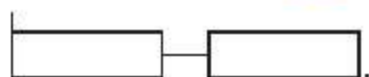
прочитай, що зможеш (читає
той, хто знає всі букви)

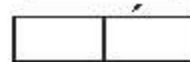
театралізуй

досліджуй медіа

— схема речення

— складова схема слова

— голосний звук

— приголосний твердий звук

— приголосний м'який звук

Державний Гімн України

Слова Павла Чубинського
Музика Михайла Вербицького

Ще не вмерла України і слава, і воля,
Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля.
Згинуть наші воріженьки, як роса на сонці,
Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці.

Приспів:

Душу й тіло ми положим за нашу свободу,
І покажем, що ми, браття, козацького роду.

Послухай Гімн України.

В житті зробив ти свій перший крок,
Сьогодні в школу йдеш на урок.
А що ідеш ти, то робиш кроки,
Отак і вийдеш у світ широкий.

Дмитро Білоус

Які мови ти знаєш?

Скільки, на твою думку, є мов у світі?

Що робить учитель? Чим займаються учні?

Попрацюйте в парах. Розкажіть за малюнками про життя у школі.

Як відпочивають діти після уроку? Розкажи.

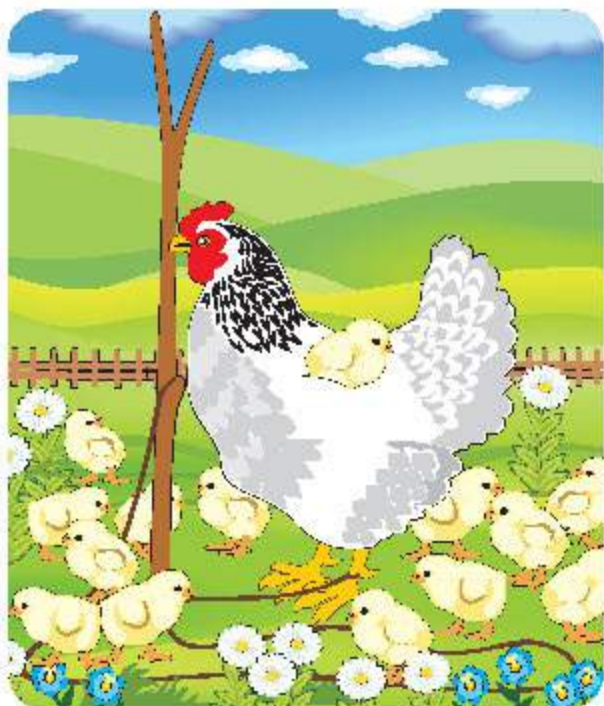

Яким видом мовлення користуються діти?

Чи цікаво дітям слухати однокласницю?
Як ти вважаєш, чому?

Упізнай скоромовки за малюнками. Влаштуй конкурс скоромовників.

Упізнай і відтвори настрій.

Розкажи казку за малюнками. Що було спочатку? Що трапилося потім? Чим усе закінчилося?

□ — □ — □ .

□ — □ — □ .

□

□

□

□

Як треба розмовляти, щоб не заважати гравцям у шахи?

Якою грою захоплені діти? Як можна і треба говорити, підтримуючи гравців?

□ — □ — □ .

□ —

□ — ... — □ .

... — □ — □ .

□ — ... !

а б в г д е ж з и к л м н о п р с т ф х ц ч ш щ ъ ы ь э ю я
 А Б В Г Д Е Ж З И К Л М Н О П Р С Т Ф Х Ц Ч Ш Щ Ъ Ы Ь Э Ю Я
 а б в г д е ж з и к л м н о п р с т ф х ц ч ш щ ъ ы ь э ю я
 А Б В Г Д Е Ж З И К Л М Н О П Р С Т Ф Х Ц Ч Ш Щ Ъ Ы Ь Э Ю Я

Хто? Що?

Що робить? Що роблять?

□ — □

□ — □

□ — □ — □

□ — □ — □

□ — □

□ — □ — □ .

□ — □ — □ .

Який? Яка? Яке? Які?

□ — □ — □ .

□ — □

□ — □

□ — □

□ — □

□ — □ — □ .

□ — □

□ — □

А а Ц ц Ш ш Х х Р р О о И и Ж ж К к Ц ц Ш ш Х х Р р О о И и Ж ж К к
 В в З з Г г В в Ч ч Т т К к А а З з Ч ч Г г В в Ч ч Т т К к А а З з Ч ч Г г
 У у Ф ф Д д Я я Е е Ё ё В в У у Ф ф Д д Я я Е е Ё ё В в У у Ф ф Д д
 Я я Е е Ё ё А а В в У у Ф ф Д д Я я Е е Ё ё А а В в У у Ф ф Д д Я я Е е
 Ё ё А а В в У у Ф ф Д д Я я Е е Ё ё А а В в У у Ф ф Д д Я я Е е Ё ё

Слова-помічники

□ — □ — □

□ — □ — □

□ — □ — □

□ — □ — □

□ — □ — □

□ — □ — □

Телеграма осені

Розкажи сусіду по парті казку «Телеграма осені».
Скористайся малюнками до тексту.

Склад. Поділ слова на склади

	!			!				!
--	---	--	--	---	--	--	--	---

--	--

--	--

--

--

Наголошений склад

□ — □ □ □ □

□ — □ □ □ □

□ □

□ □

□ □ □ □

□ □ □ □

Мовні і немовні звуки

□ — □.

□ □

□ □

□ □

□ □

Звуки мовлення

--	--	--	--	--	--

--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--

--	--	--	--	--

Голосні і приголосні звуки

□ — □ — □ — □ .

?

□ • □

?

?

?

? ?

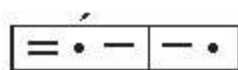
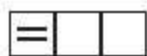
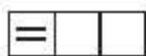
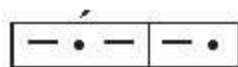
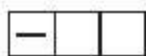

? ?

? ?

Тверді і м'які приголосні звуки

Звуковий аналіз слів

□ — □ — □ .

□ — • □

□ — • □

□ — • □

□ □

□ □

□ □

□ — □ — □ .

— — • □

□ — • =

— • □ □

□ = • =

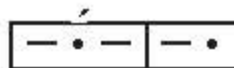

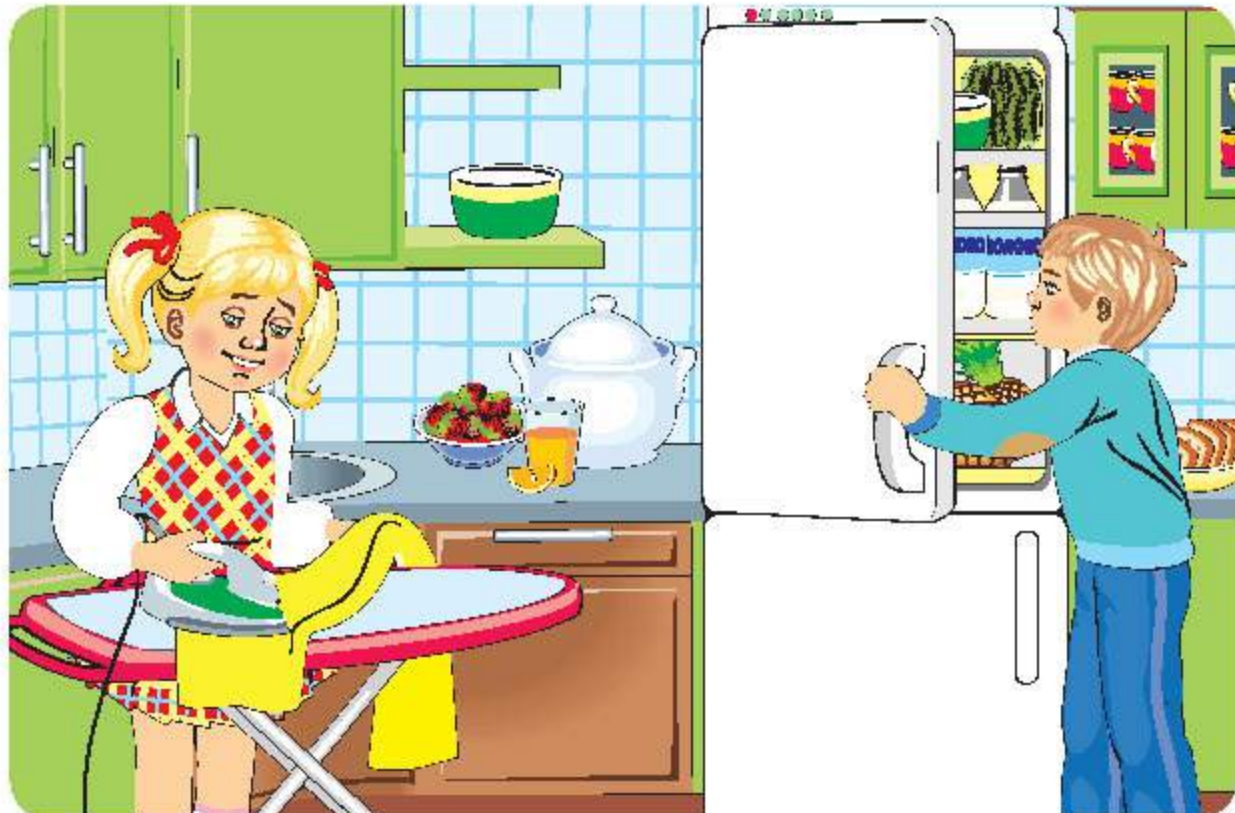
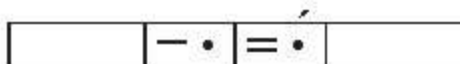
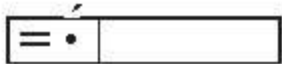
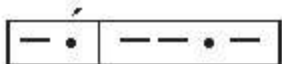
— • □ □

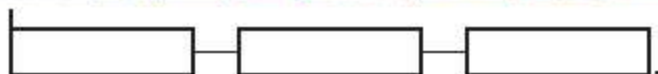
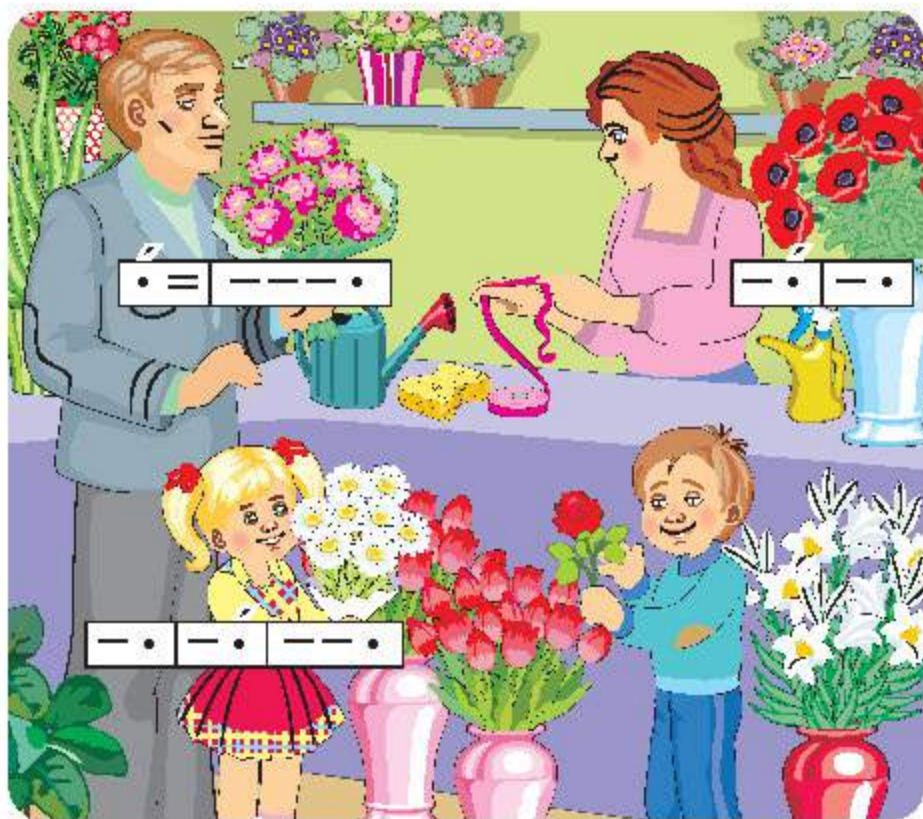
— • □ □ □

Звуковий аналіз слів

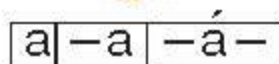
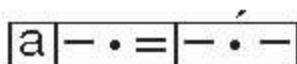
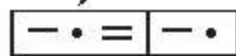
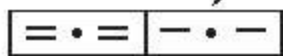

Aa

Упізнай слова за схемами.

Прочитай із різним настроєм.

— А-а-а. А-а-а.

— А-а-а!

Склади речення.

, а

.

, а

.

А-а-а, котиків два,
Сірі-білі обидва.
Один пішов по миші,
Другий дитя колише.
— А-а-а.

З народного

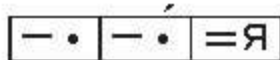
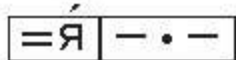
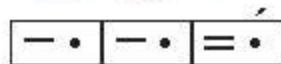
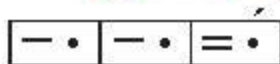
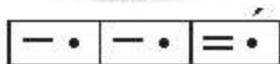
Послухай колискову. Ніжно проспівай перший куплет.

Н О П Р С Т У Ф Х Ц Ч Ш Щ Ь Ю Я

Яя

Упізнай слова за схемами.

Назви імена дітей за схемами.

• = Я

-а = Я

-• = Я

-а = Я

Ля-ля, ля-ля — доглядали ми теля.
Ня-ня, ня-ня — напоїли ми коня.
Ся-ся, ся-ся — годували порося.

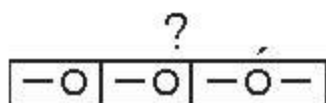
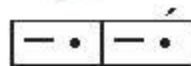

По травиці Оля йшла —
Оля гусочок пасла.

Хлопчик Толя — молодець,
Доглядає він овець.

Упізнай слова за схемами.

Прочитай із різним настроєм.

— О!

— О-о-о!

— О-о-о...

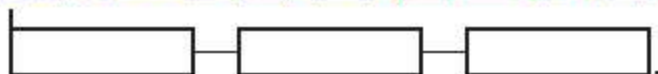
— О-о-о!
Сонечко зійшло.

— О-о-о!
Вмилося воно.

— О-о-о!
Яєчко одно...
Знесла курочка
чорненька,
Знайшла дівчинка
маленька.
Марійка Підгірянка

уу

Упізнай слова за схемами.

-у|--а

-у|--а

о-у|=я|--

Склади речення.

у

у

Прочитай із різним настроєм.

— У-у-у!

— Ау-у-у!

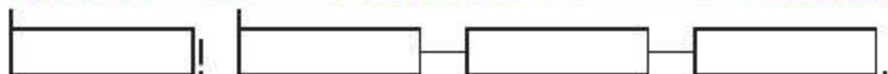
— У-у-у...

Страшно вовчику
в ліску,
Тож і виє лячно:
— У-у-у!

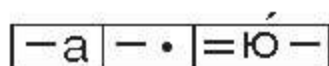
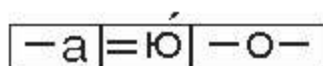
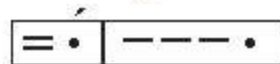
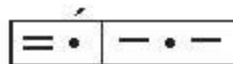
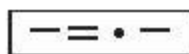

Паровоз гудок подав:
— У-у-у! У-у-у!
І по колії помчав:
— У-у-у! У-у-у!

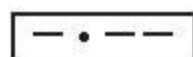
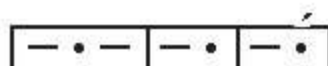
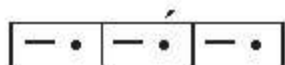
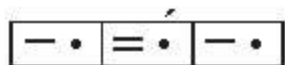
Юю

Упізнай слова за схемами.

У — ? — Ю

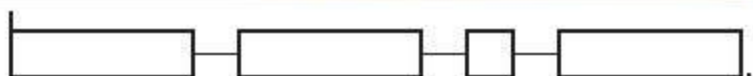

Тра-ля-ля! Тру-лю-лю!
 Я усіх і все люблю.
 Дуже весело мені
 В ці святкові літні дні.
 Мама — тут, і тато — тут,
 На прогулянку ідуть.
 Тато братика несе.
 От і все!

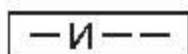
Анатолій Костецький

Ии

Упізнай слова за схемами.

Один — багато

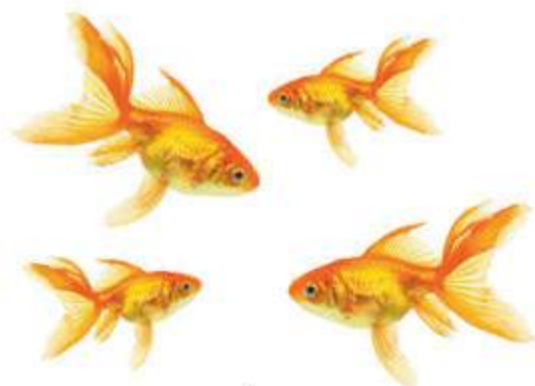
о-а́

о́-и

-и́-а

-и́-и

Лили, лили, лили,
Пили, пили, пили,
Лили, лили діти.
Пили, пили квіти.
Виростали квіти.
Виростали й діти.

Варвара Гринько

□ — i — □ — □

Упізнай слова за схемами.

□ — □ — □

□ — □ — □

□ — □ — □

Склади речення.

i

— [i] — [a] — [и].

В ла-ла і́ - • - і́ - и.

□ і □.

— ла-ла!

□ = і - а́ = • - о!

В ослика ла-ла іменіни. Вінні-Пух і П'ятачок привітали друга. А Сова подарувала ла-ла хвіст! І всі були раді.

- А-а-а! Котика нема.
- І-і-і! Спить він на печі.
- О-о-о! Не будить його.
- І-і-і! Тихо, мишки, всі!

Марійка Підгірянка

Ee

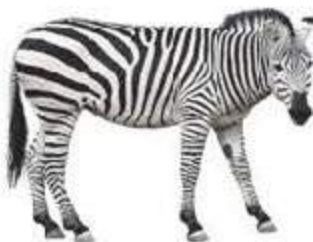

— • — — • — — • — ?

Упізнай слова за схемами.

— • — • —

— • — — • — • —

— • — • — — • —

— е о — а — —

— е — е — о —

— е — е — а — а

Склади речення.

і

— [-e | -é | -a] .

і

— [- - a | - і] .

Страус ему думав:
— Е-е-е!
Хто мене наздожене?

А, Я, И —
Перші букви три.
У, Ю, О —
Вивчив вже давно.
І та Е —
Добре буде все!
Тільки більше ще охоти
До науки, до роботи.

За Вірою Лебедовою

Pp

ар	ур	ир	ор	ер	ір
ара	уру	ири	оро	ере	ірі

Упізнай слова за схемами.

ро́ -и -и

ра́ -е =

-ро =і́ -и

Нату зараз не пізнати —
Гарна зачіска у Нати.

ра — ро — ру — ри — ре — рі — ря — рю

ра — ра — ря — ра ру — рю — ру — ру
ри — ри — ри — рі ро — ро — ро — ре

Склади речення.

і

—

—	рі	ла	—
---	----	----	---

 и.

—ра—

Редька, ріпка та редиска,
Принтер, міксер і торшер,
Три морквини, крапка, риска.
Полічи-но, скільки Р?

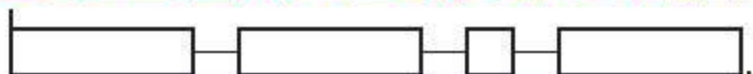

За Ліною Біленькою

Н О П Р С Т У Ф Х Ц Ч Ш Щ Ъ Ю Я

Мм

ма — мам — ама

ми — мим — ими

мо — мом — омо

му — мум — уму

ме — мем — еме

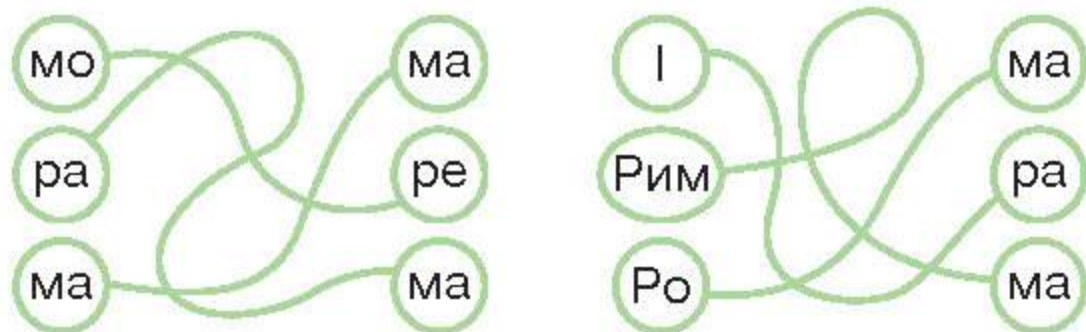
мі — мім — імі

Рома робить раму.
Рома кличе маму:
— Подивися, мамо,
Яка гарна рама!

Анатолій Камінчук

Збери і прочитай слова.

ми мама море Мари□а Рома

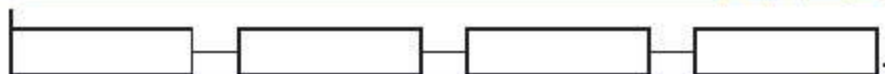
У мами Рома і Мари□а.

Рома і Мари□а у морі.

Простелилось море нам до ніг.
Коло моря — гори, на них сніг.
Височенні гори, широченне море!
...Хвилі в морі грають,
Човники гойдають.

Грицько Бойко

Вв

	во	ву	ві
ва	ви	ве	

	ов	ув	ів
ав	ив	ев	

ви — ви — ві
 ве — ва — ва

во — ов — во
 ву — ув — ву

рів	рив	вів	Вова	Варя
вир	вірив	вівів	Віра	Варвара

мова

м о в а і р и в у

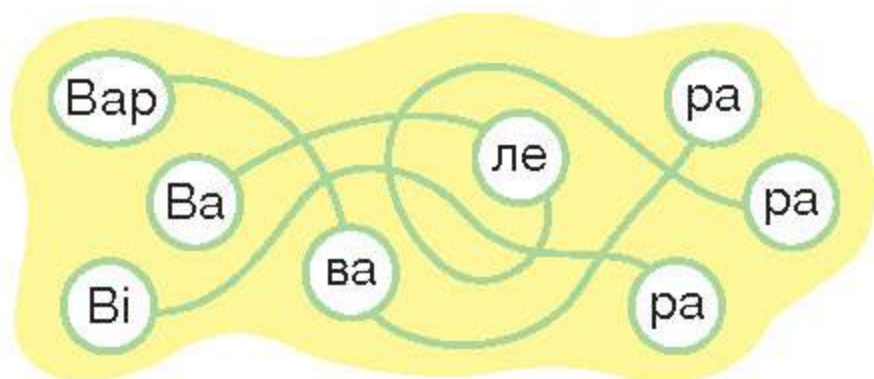
рив

ю у м о в а о р и

умова

м р і в и р и в е

вирив

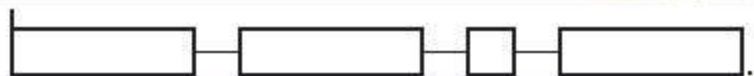
Віра рва□а Варварі

Варя вари□а Вірі

У кухаря Валерика розварилися вареники.

Вранці по воду Варвара ходила,
Вареники з вишнями вдома варила.

Геннадій Равенський

л < а
я

лев
мул

л < у
ю

лава
лама

л < и
і

міли
мілі

л < о
?

мало
маля

л < е
?

Оля
Лола

У Буковелі

Ми в Буковелі. Це гірський курорт у Карпатах. Там табір «Артек». Навколо гори, зелені сосни та ялини. І скрізь блищить сніг.

У Буковелі багато розваг: лижі, санки, слалом, різні змагання.

Весело в Буковелі і дорослим, і малим.

ми < ли лі ми < ло ла ли < ла ли ла < ва ма во < ли ля

Мама Милу мила милом.
Мама милила уміло.

Лара мала, а Ліля велича.

Мала Лара мала

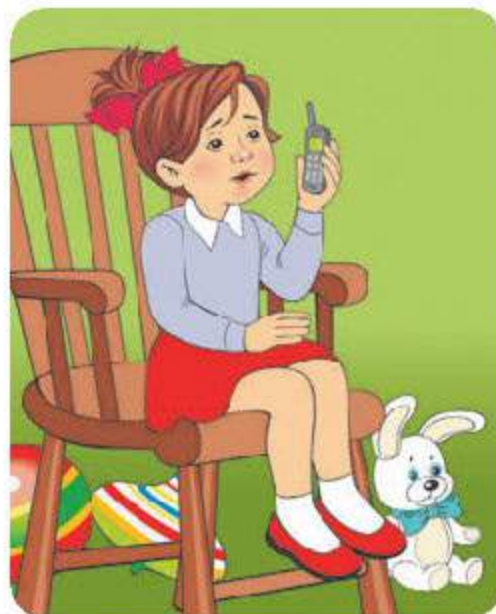
А Ліля — лева.

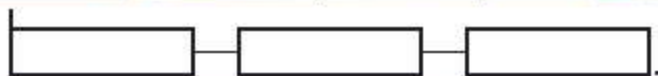

Ло-лу-лі-ла — Оля молоко пила.
Ли-ля-лю-лу — напоїли ми малу.
Ле-ла-ло-ли — разом з нею ми пили.
Ли-лі-ле-ло — дуже смачно нам було!

Алло!
Оля?
Валя?
Алла?
Лола?
Ляля?
Лара?

ня — ня ну — ню ни — ні но — ? не — ?

він

вона

воно

вони

У Ліни

і

А в Нелі

і

Он неня, Інна і Ніна.
Мама і Ніна иивали.

В Інни

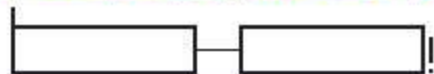
— Ну-ну, Інно!

На довгу нитку намистїнки
Настуся хоче нанизати.
Вона, напевне, буде нині
На нашїм святі виступати.

Наталя Забіла

Дд

до — да — до
дя — дя — да
ад — ад — уд
ед — ед — од

ди — ди — ді
ду — дю — дю
ід — ід — ид
од — од — уд

дим
дам

дім
дід

до́ля
до́ня

люди́на
роди́на

ду́мали
ді́лили

Ліді і Дані видали дуду.
— Ду-ду-ду, ду-ду-ду!
Ліда і Даня дули в дуду:
— Ду-ду-ду, ду-ду-ду!
Дуділи в дуду.

Да < $\begin{matrix} \text{ня} \\ \text{на} \\ \text{ри} \end{matrix}$ — на

на — ра > да
ле — ва

Данило Дарині дарува́в мандарі́ни.

Іменини

У мами дві доні — Дана і Дарина. Дарина малá. У Дарини іменини. Мама дарувала доні

. Дядя Вадим — доміно. А дід Демид —

. Дана намалювала

. Дарина

рада.

До □ра родина в Дарини.

Святий Миколай

Святий Миколай 19 грудня ходить по землі й розносить слухняним дітям дарунки. Дуже радіє Святий Миколай, коли люди допомагають йому в такій справі. Тішиться, коли в цей день діти дарують одне одному книжки, солодощі, іграшки. Подобається, коли дехто замість нього приходить до дітей з дарунками і добрим словом.

За Богданом Данилевичем

ди	да	ду	ді
диво	дар	дума	діло
дивина	ледар	дудар	неділя

Данило і Дарина в .

Вони дивилися на в .

Далі вони до .

Там Додó і Діді .

Дельфіни

Дельфіни дуже розумні тварини. За це їх називають «люди моря». Вони доброзичливі. Завжди допомагають одне одному, не залишаючи в біді. Часто рятують людей, які потопують, захищають їх від акул.

ду — да — ди — до — ді — дя — дю
мед óдуд доли́на моде́лі водяна́
дно удав долóня меда́лі дя́дина

даво вореде
няди реведа

На городі, де гора,
Ладно в дуду одуд гра.

Вадим Левін

Одуд і Дятел

Зустрілися якось у лісі Одуд і Дятел та почали вихвалитися. Дятел каже: — У мене найсильніший дзьоб. А ще я маю червону шапочку. А Одуд каже: — Зате в мене на голові корона.

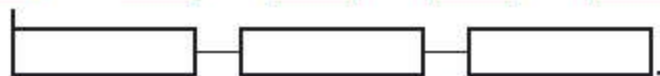
Почула це мудра Сова і сказала: — Ото дурненькі! Кожен птах по-своєму гарний і корисний.

Добрий дятел жив на дубі,
Долотом дерева длубав —
Де жука, де короїда
Роздобуде для обіду.

Ганна Чубач

Т т

тя — та — тат
тю — ту — тут

то — те — тет
ту — ти — тит

там тир тато торт молоток телята
тут три вата метр долото тюлені

Вертеп

На Різдво в містах і селах
ватага ряджених весела
заходить з зіркою до хати,
щоб нам виставу показати.

З інтернет-ресурсів

У театрі

Мама, тато, Віта і Вітя в театрі. Там ви́става «Тім і Том».

Тім — то . Том — то .

— Томе, іди до мене!

— Ні, Тіме, ти іди до мене. Тут , а там темно.

— Тоді ти тя́гни до мене!...

Дітям у театрі ве́ло.

Придумай і намалюй афішу до вистави «Тім і Том».

Новини

Тато отримав листи. Тут листи і мамі, і Тані, і Антону.

— О, новіни! У Наталі нова . Вона раива.

А у Толі три . Вони .

Наталя і Толя відвідали діда Мартіна.

— Вітання вам від родини Титаренів.

Ти
ри
рава

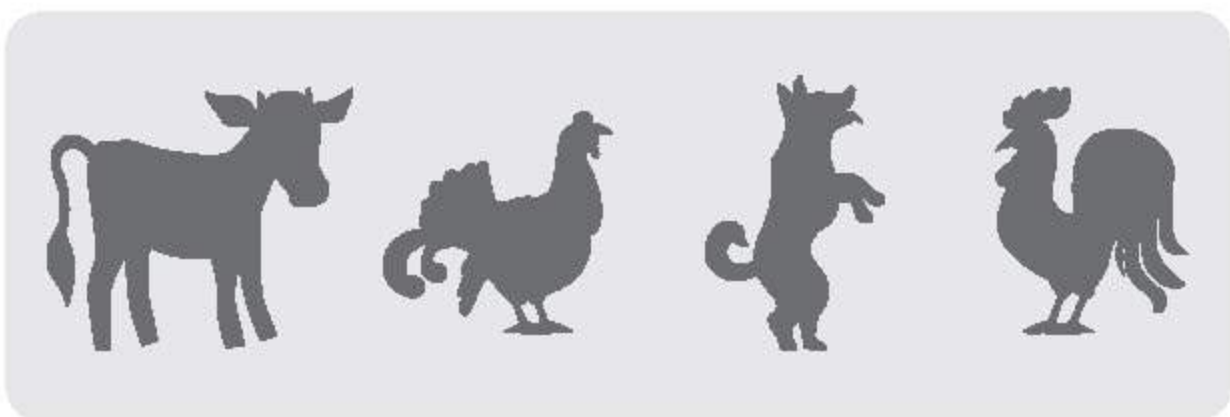
ме **Т**р
дя ел
мо ор

Там
ато
уман

Тут і там

Тут дим. Там дим.
Там дід. Тут дріт.
Тут вата. Там ватра.

Тіні. Тут теля і тетерев. А там?

Туман

У місті туман. Він не тане.
У тумані ідуть тато і Тама-
ра. Тут нічого не видно — ні
будинків, ні дерев. Та з татом
Тамарі не страшно.

лі
та
ло

то

рт
мат
вар

На
но
ро

та

то
ра
лант

Тато

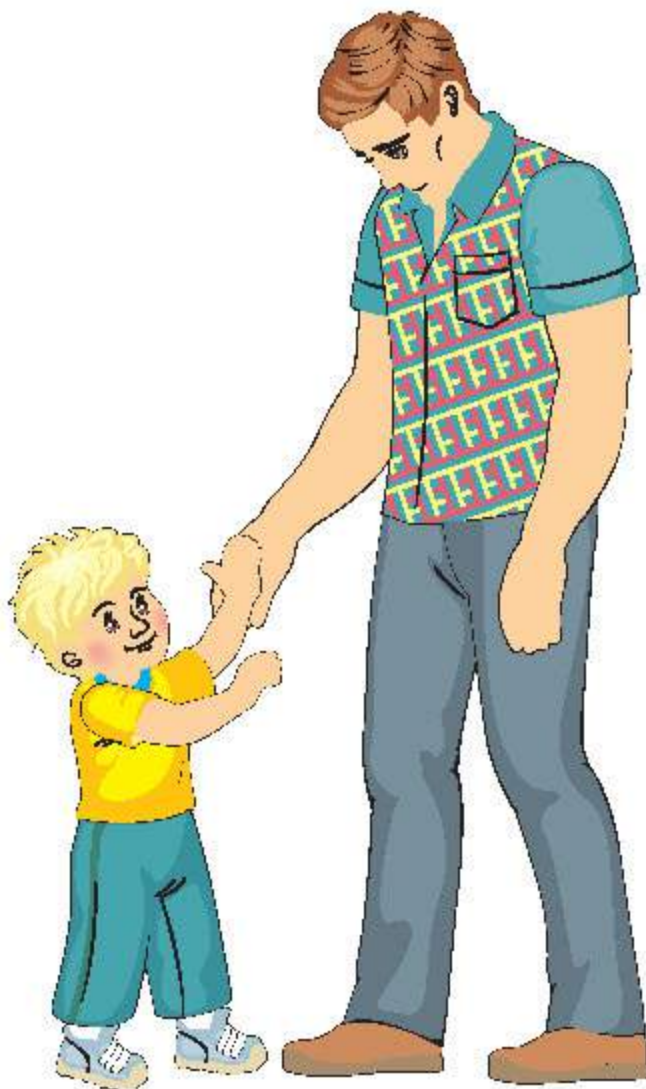
У Таміли тато тренер. Він тренував атлетів.
У Толі та Тіни тато драматург. Він автор творів для театру.
А в Антона тато?

Просто

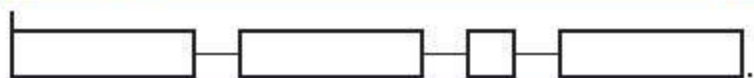
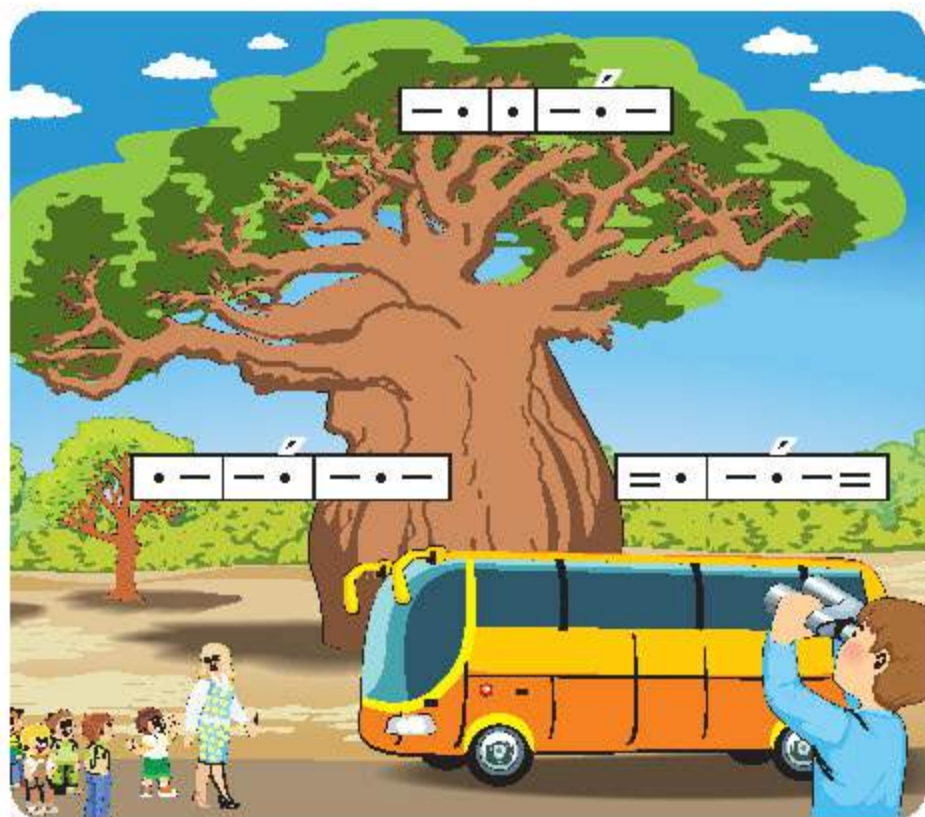
Дуже легко
Й дуже просто
Перегнати
Тата зростом.

Та щоб схожим
Стать на тата,
Треба ще й
Розумним
Стати.

Анатолій Костецький

Бб

ба — аб бу — уб бо — об би — иб бу — бю

ба < нан тру > ба бу < бон бо > би
 ран вер тон ду

На ба[]арі був баран,
Там []ридбав один банан,
Барабан, берет, батон,
Бул[]у, моло[]а бідон.

Біг бичечок білий, біг,
А в бичечка збитий ріг.

тру — ба — тон

вер — ба — о — баб

верба́
бра́ма

борода
доброта́

добро́
до́бре

любити
боронити

Баобаб — найтовстіше дерево у світі. Стовбур баобаба буває в обхваті близько 10 метрів. У таких стовбурах люди колись робили житла.

Бамбук — найвища у світі трава. Велетенська рослина має могутнє стебло-соломину. Буває, що висота бамбука досягає понад 30 метрів.

Бульбашки кублилися
на кульбабі,
Булки з бубликами —
на баобабі.

Марина Степанська

барабан

труба

бубон

Брат

У мене брат Боря. У Борі барабан і труба.
 Брат барабáнив днями: Бам — бам — бум!
 Бум — бам — бам! І дудів: Тру — ру — ру!
 У бабуні Люби □аболіла □олова.

Подивись мультфільм «Богданчик і барабан».
 Кому хлопчик заважав грою на барабані?

Народні інструменти

Бандура і кобза — народні інструменти.
 Під звуки кобзи і бандури виконували народні
 пісні. Кобзарі самі складали пісні і співали їх.

Загадка

Довгонога, чорно-біла,
У гніздо на хату сіла.
Довгим дзьобом знай туркоче,
Ніби щось сказати хоче.
— Де ж це ти була?
— Далеко!
— А як звать тебе? ...

Бусол

Лелеку ще називають буслом. Ніхто не знає, коли бусол подружився з людьми. Люблять птаха і дорослі, і діти.

Бусол дуже красивий птах. Пір'ячко в нього біле, ноги високі, а дзьоб червоний.

Гніздо своє на хаті або на стовпах будує. Їжу в болоті шукає.

Люди шанують буслів. Кажуть, вони приносять щастя.

За Віктором Тереном

Лелéка — б́усол, бузько́, боціо́н, б́ушель, дзьобу́н, га́йстер, жабо́їд, чорногу́з.

па — па — по — па пи — пі — пи — пи
 по — по — по — пе пу — пю — пу — пу

пе < рер — ва па < лі — тра по < ра — да
 ре — пел ро — плав ро — да

Талановиті діти

У мамі і тата талановиті діти Павло, Петро і Поліна. Вони підготували рідним подарунки.

Павло подарав на . Петро виконав пісню.

А Поліна намалювала портрет. Мама і тато були задоволені.

Де Петро, а де Павло?

Павло попадив дерево. Він добре обпопав і полив липу. А Павлина подбала про пвіти. Вони тепер вприті праплями води, мов перлінами. Петро напував поня. А Поліна перемила попуд. Добре попрапювали діти!

Де Поліна, а де Павлина?

* * *

Павло і Пилип поливали липу.
Поля поле полобла і переполювалала.

Н О П Р С Т У Ф Х Ц Ч Ш Щ Ъ Ю Я

па — пра по — про пи — пил пі — пів
 пава пилка плід полоти прапор Дніпро
 пара липка пліт пиляти папір Полтава

Вітер на пло[—=]і прапорі[—]поло[—]е.

Парад

Діти на параді. Там прапори. У Пилипа прапор. І в Поліни прапор. Діти — прапоронó[—=]і.

Прапор

Небеса блакитні
 Сяють з глибини,
 А пшеничні й житні
 Мерехтять лани.

Прапор наш, як літо,
 В сонці майорить.
 По долині — жито,
 По горі — блакить.

Дмитро Павличко

* * *

В прапорі — просинь небесна,
 Золото поля чудесне.

Ліна Біленька

* * *

Синій, як море, як день, золотий —
 З неба і сонця наш прапор ясний.

Олександр Олесь

по <math>\left\{ \begin{array}{l} \text{ло} - \text{ни} - \text{на} \\ \text{лю} - \text{ва} - \text{ти} \\ \text{ли} - \text{ва} - \text{ти} \end{array} \right.

па <math>\left\{ \begin{array}{l} \text{пір} \\ \text{ром} \\ \text{рад} \end{array} \right.

Природа

Повітря, Земля і вода — то природа.

Природа — то Вітри, і ти — то природа.

Тетяна Бойченко

Хто доні?

У природи-матері було чотири доні.

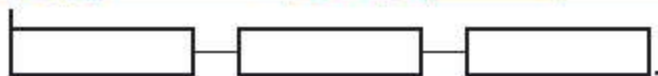
Одна любила все біле. Вона вкривала все навколо білим килимом.

Друга любила все зелене, біле і рожеве. Вона прикрашала природу першими квітами.

Третя доня була привітна і весела. Вона дарувала людям теплі дні. За те особливо любили її діти.

Четверта ж — дбайлива господиня. Вона любила золотавий одяг. Усе навколо золотом вкривала і високі врожаї збирала.

Зз

за — зя — аз зу — зю — уз зи — зі — из зо — зе — оз

зима з́араз ра́зом знизу Зіна
зоря морóз знóву злива Ліза

Прочитай, розкажи.

Бути здоровим

робити

дбати про

активно

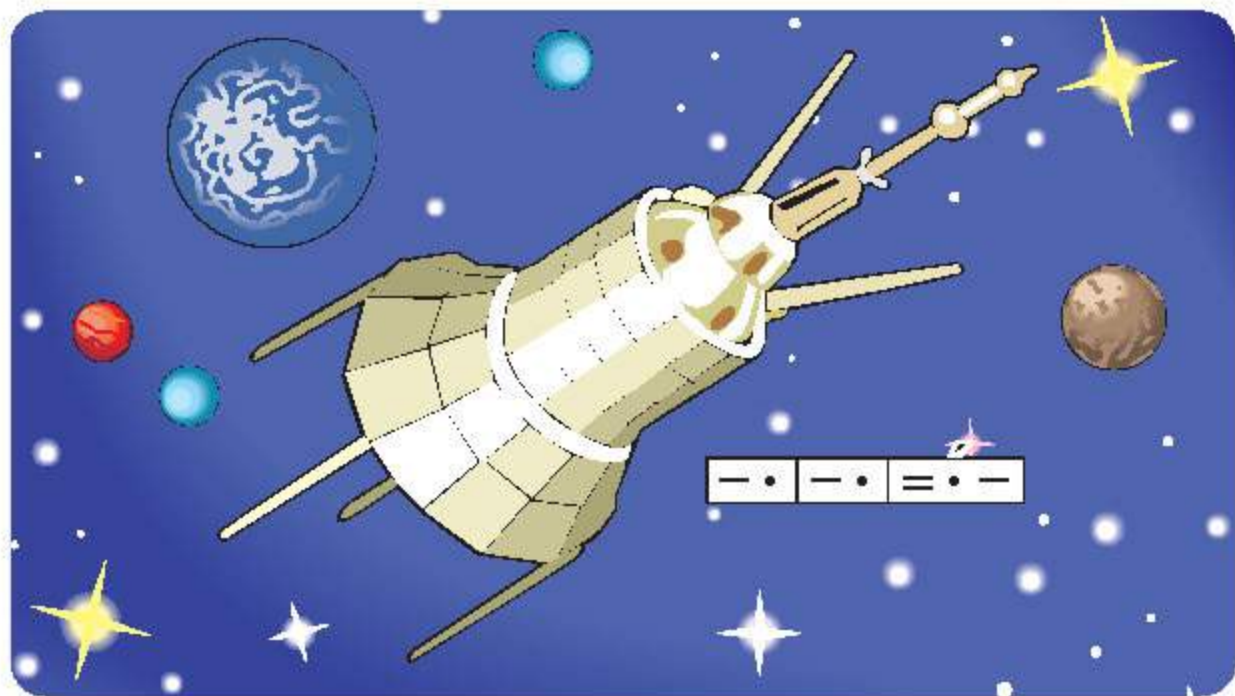
правильно

зо < ря
ре — літ

за < ліз
лі — зо

ло < за
зи — на

Мама і Зоряна дивилися на телевізор. А Ліза і Захарко робили зореліт з дерева і паперу.

Діти мріяли долетіти до самих зір. Та зореліт не злетів. Засму́тілися малі. А тато заспоко́їв:

— Зроста́йте, навча́йтеся, і ваша мрія збу́деться.

Земля

Мені зірка відкрила секрет
І на вушко шепнула здаля:
— Є на світі багато планет,
Та найкраща планета —
Земля.

Тетяна Мовчан

Кому чого не вистачає?

базар

пензли

у аз а

ма азин

морозиво

зо ит

паровоз

овзани

зубило

залізо

Хто не спить?

Рано-вранці підемо до магазину. А туди вже завезли молоко, морозиво і запашний хліб. Бо вночі працювали і молочарі, і пекарі, і шофери. Не сплять і лікарі. І вдень і вночі не сплять на заставі прикордонники.

За Ніною Кидисюк

* * *

Залізне зубило залізо любило,
Зубило в залізо залізне залізло.

Лі	}	за	ря	}	за	ла	
ва			зо			лото	лізо
ло			рі			втра	
зима			зимно			озимина	

Зернятко

Восени люди кинули золотаве зернятко в землю. Зимно було зернятку. Та загинути воно не збиралося. Зернятко пило із землі вологу.

Минула зима. Настала тепла весна. Зраділо, зігрілося зернятко. Незабаром виріс із зернятка зелений росточок. Згодом він заколосився на золотій ниві.

Зраділи люди: — Буде врожай!

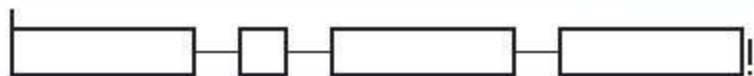
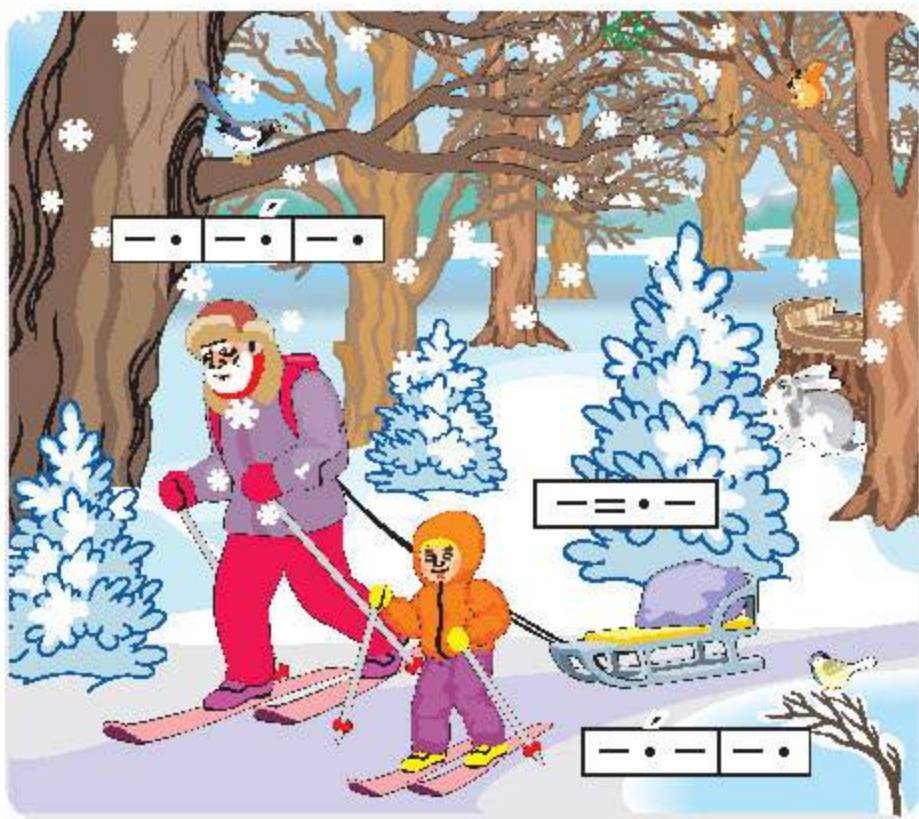
Загадка

На темно-синім килимі
Розсипали зерно.
А вранці люди кинулись —
Поділось де воно?

Алла Свашенко

Сс

с < а с < у с < и с < о с < е
я ю і ? ?

сам сон лис сосна́ са́ни свято
сім сум ліс со́сни сині́ сві́тло

У лісі

Брати Сава і Слава з дідусем Семі́ном у лісі.
На узлі́ссі росла сосна. На сосні сидів дятел.

У сосні дупло. Там сова. А он . Він постриба́в далі в ліс.

Удома діти розпові́лі про все бабусі.

3 4 5 1 2
С О С Н А

3 1 5 4 2
С М О Л А

на — ми > сто с < { а, о, у } > м су < { бо — та, сі — ди }

Сіло на сосну,
Сонно мовило: — Засну!
— Спати, , не треба,
Стане сумно нам без тебе!
За Ганною Чубач

Друзі тварин

Зимно тваринам у мороз. Вони замерзли.
Друзі Соня і Назар у лісі. Там лосі. Діти при-
везли тваринам сіно. А звірятам принесли

Тепер звірі ситі! Діти задоволені.

Н О П Р С Т У Ф Х Ц Ч Ш Щ Ь Ю Я

Місто у снігу

Підморозило. Сіре небо потемніло і нависло над містом. Завмерли в імлі дерева.

Стали падати на землю

Усе побіліло. А місто стало світлим і радісним, немов потрапило на зимове свято.

Білий світ

Біле місто, білі сквери,
І трамваї, і таксі,
Білі діти — білі всі.
Це ж зима, холодна й біла,
Білим снігом землю вкрила.

Валентина Бондаренко

Сúми, Одéса — міста́.
Десна́, Сула́, Тіса — ?

Біла зима

Біла баба зима
В сани сіла сама,
Залетіла, мов буря, у місто.
Білі зуби в зими,
Білі брови в зими,
Біле плаття і біле намисто.

Алла Свашенко

Якого кольору сніг?

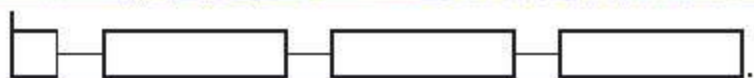
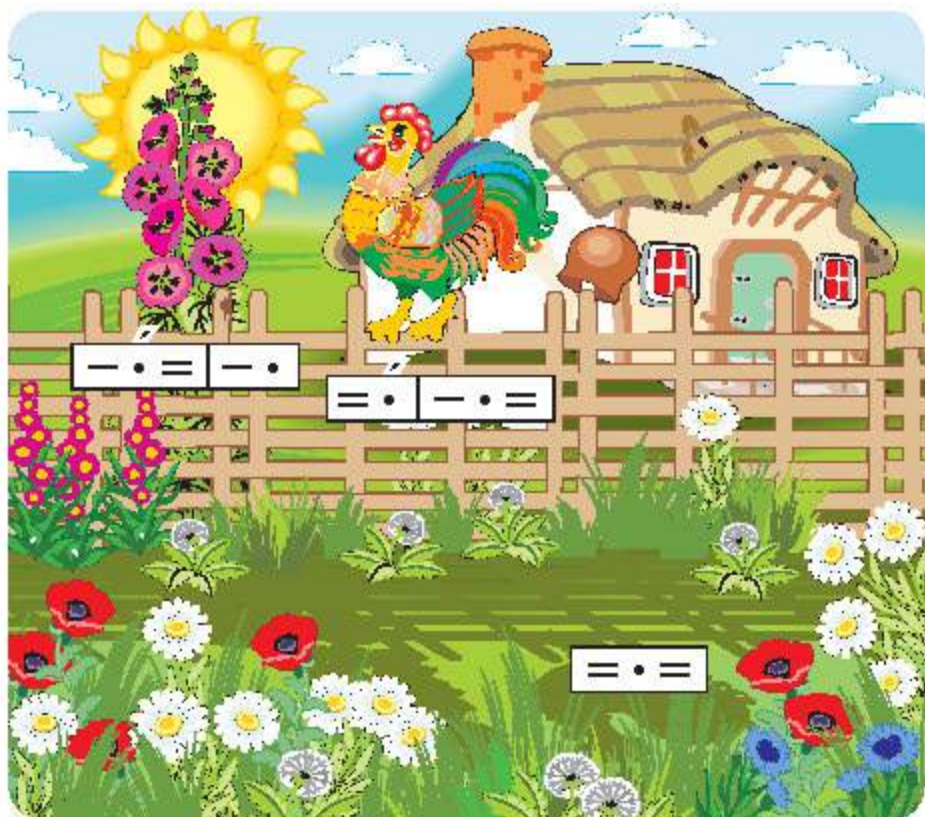
Білий-білий першосніг
на поля й на луки ліг.
А в садку глибокий,
красень синьоокий.

На березі ще й сосні —
бірюзовий. Так чи ні?
Жовто-золотавим
припушило трави.

А під вечір на шибках
сніг рожевий, наче птах...
Мов казкова птиця,
та, що тільки сниться.

Віталій Конопелець

ен — ень ал — аль ис — ись ін — інь
 тин син рис лан лин Борис
 тiнь синь рись лань лiнь борись

Мальва, тюльпан — ?
 Лось, олень, лань — ?

Сів сень на пень,
 Просидів увесь день.

Пiнь-пень! Пiнь-пень!
 Спiва сини[]я день у день.

ло — льо со — сьо но — ньо то — тьо
льон сльози польоти мальована

Зелен-зелен льон у полі,
Буде Льолі з льону льоля.
Білим, білим білована,
Мов та ляля, мальована.

Олексій Кононенко

Рідні пісні

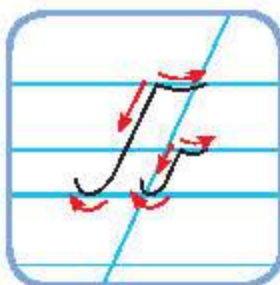
Родина Льоні любить співати народні пісні. Бабуся співала про вербу. Дідусь виводив басом пісню про моцутні дуби. Льоні сподобалася мамина пісня про тополю в полі. А Павлусь любить пісню тата про Дніпро.

Уся краса природи оспівана в народній пісній! Нимало пісень проспівали з батьками діти. Вироснуть вони і не забудуть пісень родини.

Мальва

Ось мальва. Літо тільки почалося, а вона вже розквітла. Бавить око різними кольорами: білим, рожевим, бузковим.

Мальва цвіте собі все літо. Та і восени можна помилуватися її квітами. Доцвіте мальва до самого вершечка і тільки тоді зів'яне. А наступного літа знову радуватиме нас.

га — го — гу — ги — ге — гі
гава ґрунт ґердан ґазда
гуля ґвалт ґирліґа ґаздіня

ґазда і ґаздіня
Добре ґаздува́ли,
Аґрусом сті́глим
Малят □одували.

Маленька ґаздиня

ґалинка — маленька ґаздиня. Зранку вона виганяє гусей на ставок. Птахи весело ґелґочуть.
— Гиля, гиля, гусоньки,— промовляє ґалинка.

Гердан

Діти самі сплели і подарували мамі гердан. То плетене намисто з бісеру. Бісер — дрібні барвисті намистини. Гердан мамі сподобався.

Сидить ґаздинечка на ґанку,
І ґазди ґудзик пришиває.
Від ґавеняти ґава ґанка
Нахабу ґедзя відганяє.

Ліна Біленька

ґанок

Якось вікна, двері, стіни і дах хати засперечалися: хто з них найважливіший? Тільки ґанок мовчав. Він знав, що хата може бути і без ґанку...

Але коли ґазда з ґаздинею посидають на ґанку і заспивають, він щасливий!

За Дзвінкою Матіяш

ніт
рунт

рати
валт

уля
едзь

гел — го — та — ти

ги — ги — ка — ти

Гава і гавенята

Ось гава. А то — гавенята. Гава дала гавенятам зерна. Гавенята ситі.

Малі гавенята літали, падали і набили собі на лобі гулі. Гвалт!

Гаванаганкупеклазапіканку.

Запитала в малят гава:
— Ви пили на ганку каву?
Гавенята промовляли:
— Гогель-могель нам давали!

Алла Свашенко

Ловити ґав.

Проґавити.

Не лови ґав!

Ғава ґаву запитала:

— Ти на ґанок не літала?

— Не літала я на ґанок,

Та й проґавила сніданок.

Варвара Гринько

Завітав Пилип на став
І раптово в воду впав.

— Ти ловить зібрався ґави? —

Запитали у роззяви.

Здивувався сам роззява:

— Де в ставу взялися ґави?

Алла Свашенко

— Хто це? Хто це йде до школи?

— Віра, Галя і Микола!

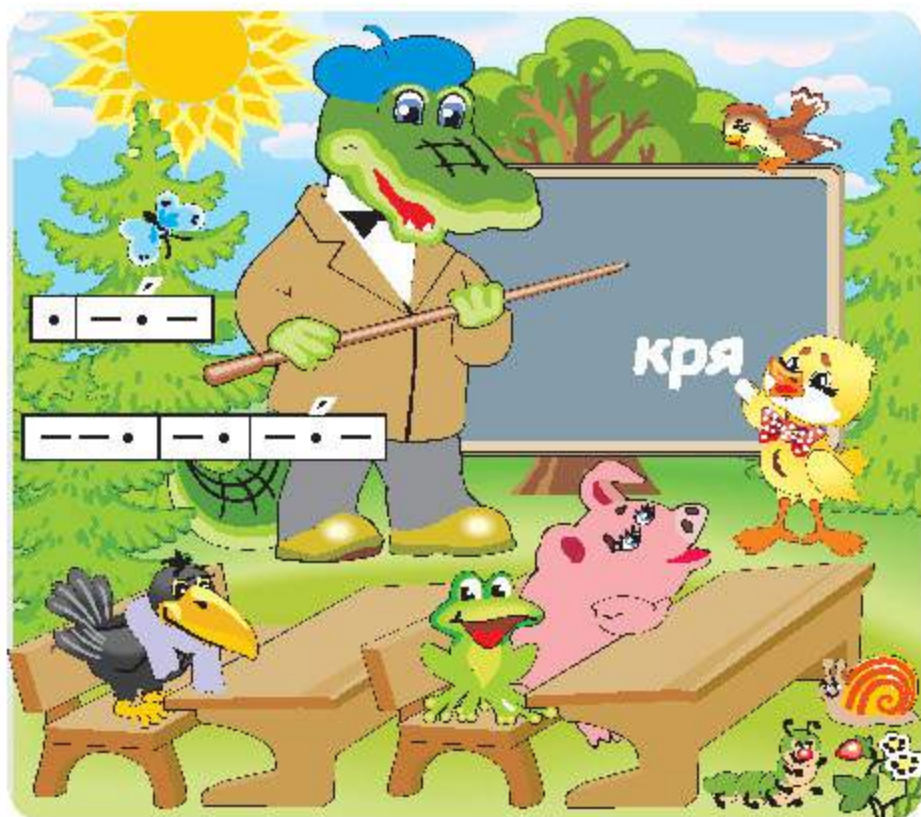
— Що мають робити?

— Рідну мову вчити,

А не ґав ловити!

Ліна Біленька

Кк

□ — □ — □ ?

ко — кро ки — кні ку — кру ке — кле
клен коза корова котик молоко
клин кінь кролик індик колосок

КРОК — К + КОСА — СА + ДИЛ = ?

Крокодила звали Кроко,
Звали Роко, Коко, Дил.
Сам у Нілі він далеко
Рибу вудками вудив.

Володимир Орлов

Корова

Корова — тварина вельми корисна. Вона любить догляд. Тому і говорять: «Корова в теплі — молоко на столі».

* * *

На полі корови. У корів молоко.
Корови: «Му-у-у!» Молока кому?
— Павлику, Олі, Вірі, Левкові.

Чарівна корова

Чарівна корова
різнокольорова —
Йшла по молоко
кольоровиком.
А за нею кіт, кіт:
— Кольоровикам —
привіт!
Де ти йдеш, корово,

різнокольорова?
— Йду по молоко
кольоровиком.
Кольоровий кіт, кіт,
Кольоровий світ, світ...
Кольорово йшла собі
Корова.

Борис Чепурко

ко□а
кр□к

к□ітка
кра□

к□т
кул□к

ко $\left\{ \begin{array}{l} \text{са} \\ \text{ні} \\ \text{за} \end{array} \right.$

ко $\left\langle \begin{array}{l} \text{ни} \\ \text{ти} \end{array} \right\rangle$ ки

мис $\left. \begin{array}{l} \text{мас} \\ \text{мар} \end{array} \right\rangle$ ка

□.□.□

□.□.□

Риба-кит живе у морі,
Кіт — у хаті та коморі.
Кит у морі спить вночі,
Кіт ночує на печі.
Хоч не дружать кит і кіт,
Кит коту сказав:
— Привіт!

Анатолій Камінчук

Відшукай слова

Ти мене послухай, друже,
Є слова подібні дуже.
Кіт і кит, кулак — кулик,
Короп — корок, крок і крик,
Кашка — кішка, кран і крам...
Відшукай слова й ти сам!

За Сергієм Цушком

козак

кобза

кобзар

казкар

Козаки

Козаки — то були воделю́бні і сміливі люди. Вони втікали від панів на вільні землі поблизу́ Дніпра. Там створіли власне військо. Обрали собі отамана. Так виникла Запорозька Січ.

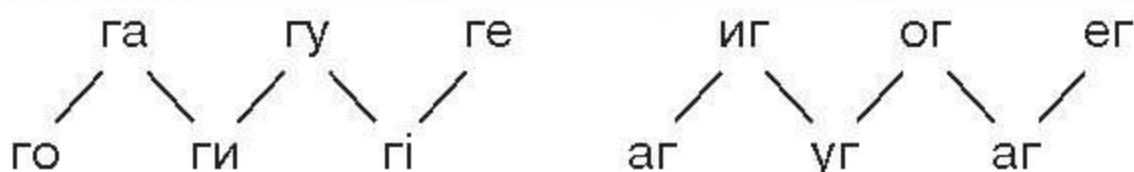
Козаки сміливо бороніли рідну землю від нападників. Про них співали кобзарі.

Послухай пісню «Гей, ви, козаченьки...» Про що розповідається в ній? Який настрій викликала пісня?

Як козак засміється —
Ворог зі страху трясеться.
Як козак заспіває —
Той чимдуж утікає!
Як козак затанцює —
Увесь світ його чує.

Яна Яковенко

грім	грозá	галя́вина	го́мін	гілка
град	гопак	горобі́на	голуб	голка

Весна в лісі

Розта́ли сніги. Потеклі́ гомі́н-кі струмки. Голубі́ми пролі́сками вкрилися галя́вини. Пта́и по-верну́лися до рідного гнізда. Гарна і радісна весна в лісі!

го < рód / лос > го < ту / ду > ва — ти го < во — ри / мо — ні > ти

У Галинки біля ґанку від самісінького ранку
Гуси го́лосно співали, доки голос не зірва́ли.

Голуби

У Гриня голуби. Вони гарні. Гриня доглядав
і годував голубів. Вони гулять до нього: «Гуль-
гуль-гуль». Тому люди звать голубів гулями.

А в нас до Ганнусі
Гулі прилітають,
Крилами тріпочуть,
Біля ніг сідають.

Д. Гілка

Люлі, люлі, люлі,
Налетіли гулі,
Сіли на воротях
У червоних чоботях,
Стали думати, гадати,
Чим дитину годувати.

З народного

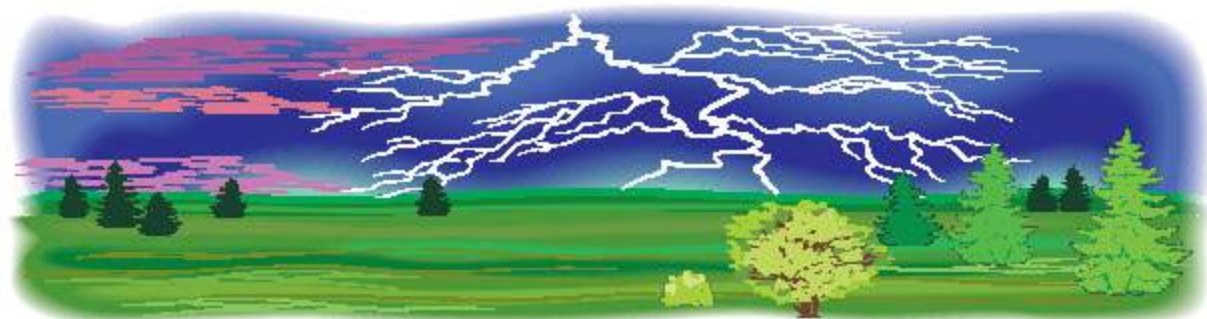

га ← зон
мак
зета

гу ← мор
док
сінь

го ← ворити
дувати
стювати

ги ← гікати
готати
готіти

Гроза

На небо насунули темні \square мари. Вони стрімко набігали одна на одну. Навколо враз потемніло. Піднявся вітер. Загуділо гілля дерев. На землю стали падати великі крапліни. Раптом прокотівся небом грім. Розпо \square алася гроза.

Сьогодні вранці, в сім годин,
ударив одчайдушний грім,
а там — і блискавка за ним
сяйнула, ніби диво,
і вмить за блиском голубим
знялась жахлива злива!

Анатолій Костецький

Народна мудрість

Говорить, як грім гримить.
Швидка, як блискавка.

Весела дуга

Була спекотна погода. То у був гар-
ни настрі . Воно грало, гріло і веселилося.
А всім було занадто гаря е.

І ось одного разу вдень полив рясний .

Він привітався з деревами, квітами і травами,
полив землю.

Тоді простягнуло до крапельок про-
міння, привіталося. І всі навколо помітили в небі
гарну різнокольорову дугу — веселку.

Дядько Грім

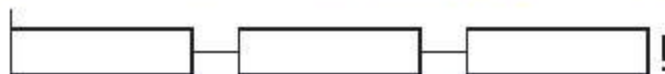
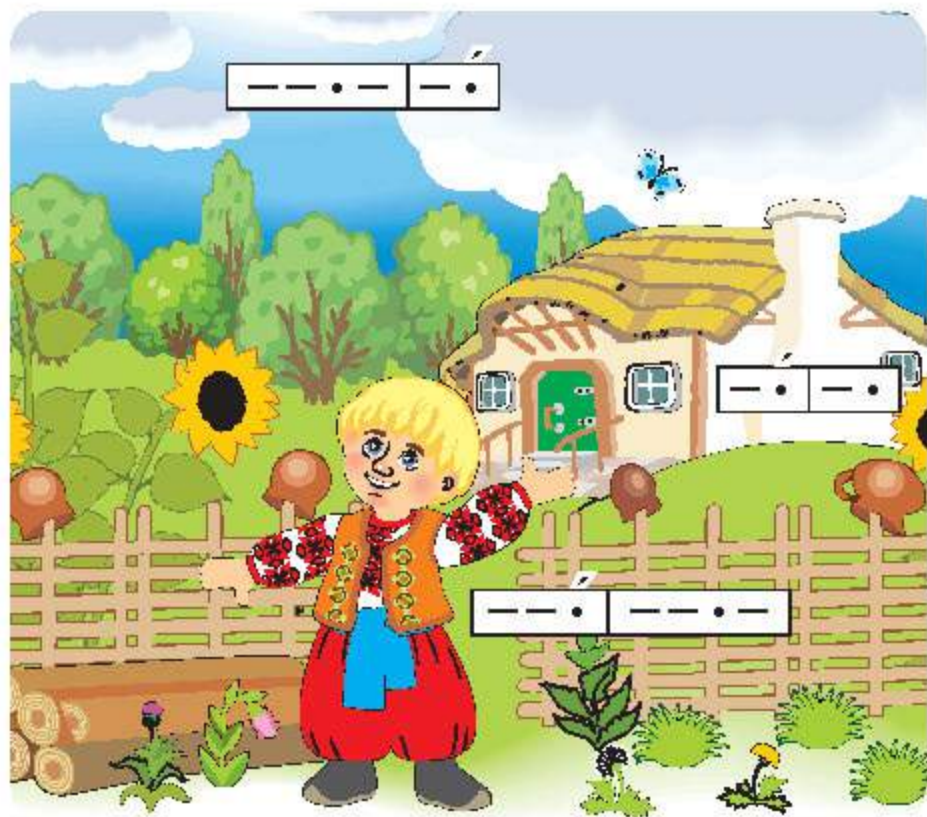
Був на світі дядько Грім.
Він гримів, грозив усім.
І була на світі Злива,
Говірлива, пустотлива.

Коли в небі тільки Грім,
Мало радості усім,
А коли у небі Злива,
То веселі сад і нива.

Алла Свашенко

Хх

ха — га хо — го хи — ги хе — ге хі — гі
хор мох хата горох хати́на ховати
хто міх хуга горіх хусті́на хапати

Сіла хмара на коня,
хмара хмару доганя.

Хмаринки-пуховинки
Химерні, волохаті —
Вмостились на хвилинку
У хлопця на хаті.

Любов Пшенична

На кого схожі хмари?

Хмаринка

Була собі хмаринка, гарненька і пустотлива.
І любила вона всіх перекривляти.

Одного разу летить вона по небу. А внизу
на галявині — налякане . Глянуло воно

вгору, а на небі біле звірятко. Вуха в нього дов-
гі-предовгі. А маленький хвостик так і тремтить.

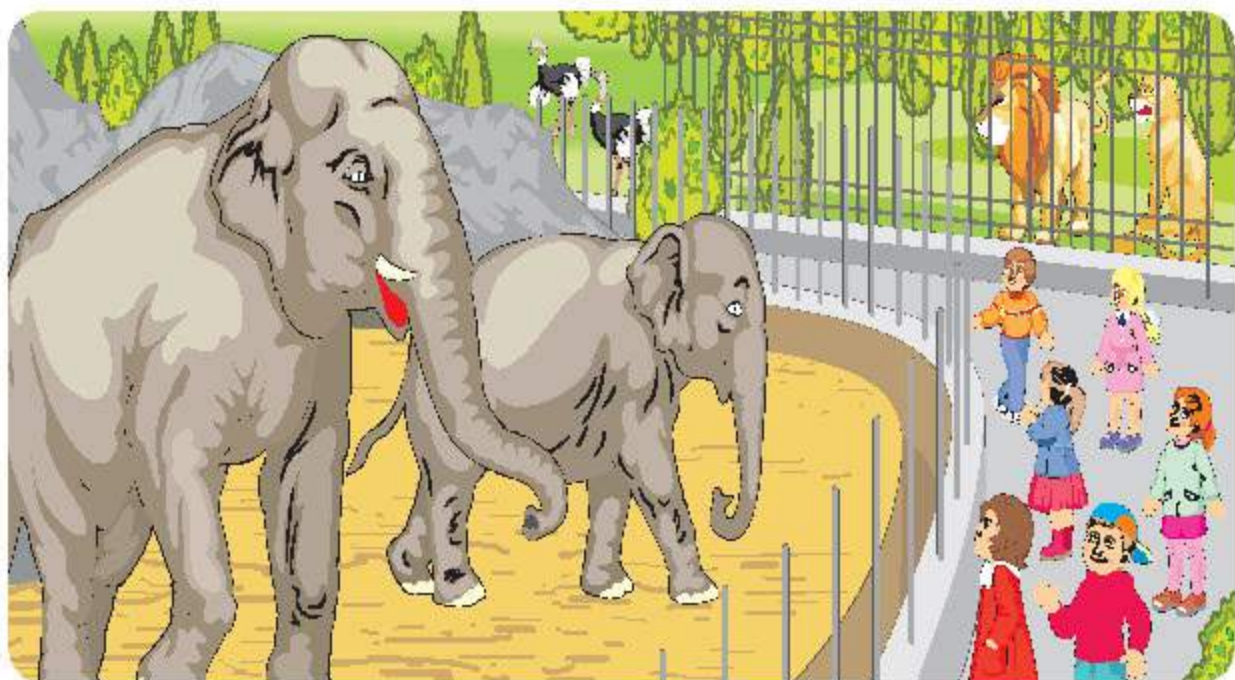
Весело стало , і весь страх хутко зник.

За Юрієм Рибчинським

У зоопарку

Христина і Захар були в зоопарку. Там вони розгляда́ли великого слона. У тварини був довший хобот, великі вуха і короткий хвіст. Діти нагодува́ли слона хлібом.

Різні хвости

Хвости тваринам дуже потрібні. У мавпи хвіст-рука. Ним легко чіплятися за гілки. У білки хвіст-парашут. Він допомагає стрибати по деревах. У риби хвіст-кермо, а у рака хвіст-весло.

Тож, хвостами треба дорожити.

Раз горох, два горох!

Одного осіннього дня Ховрик робив запаси гороху на зиму. Він складав у торбинку зернятка і промовляв:

— Раз горох, два горох!

Раптом з-за хмизняка вибіг безтурботний Хомка. Він налетів на друга і розсипав увесь зібраний ним горох.

— Обережно! Хіба так можна!
Ех, ти!

— Сам ти «ех, ти». Я тебе туди відведу, де того гороху незміряно!

Друзі взялися за руки і вирушили в дорогу. А по дорозі співали:

— Ідемо тепер удвох
На зиму збирать горох.
Раз горох, два горох!

За Альбертом Івановим

Подивися мультфільм. Дізнайся, чим закінчилася ця історія.

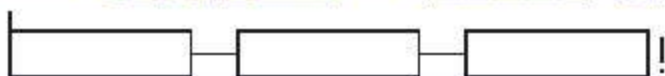

О → І

* * *

Ховрашок спішить до хати,
Хоче зернятка сховати.

жа — аж жо — ож жу — уж же — еж жзя — жжі

жах жив кажан ножі ожина
жар між жабка вужі жоржина

ні > ж — ки
рі > ж — ки

сте > ж — ка
сму > ж — ка

ло > ж — ки
ді > ж — ки

Жовти жук у житі жив,
Жук із жабками дружив,
Жартувати жук любив.
Жабок жук завжди дражнив.

Геннадій Равенський

обережно вежа пружина журавель
стривожено пожежа крижина ожина

Розмова

Сиділи дві жабки біля ставка.

Була в них розмова така:

— Ква? — питала перша жабка
стривожено дуже.

— Ква-ква-ква, — відповіла
друга байдуже.

— Ква-ква-ква? — перепитала
перша жабка знову.

І на тому закінчилася
в жабок розмова.

Дмитро Пилипенко

Я зібрав жуків чимало,
Та вони всі повтікали,
Я — за ними. Ну й дива!
Заповзли вони в слова:
«Жар, кажан, пожежа,
Жито, жаба, вежа,
Баклажан, пружина,
Жало, вуж, крижина».

За Ігорем Січовиком

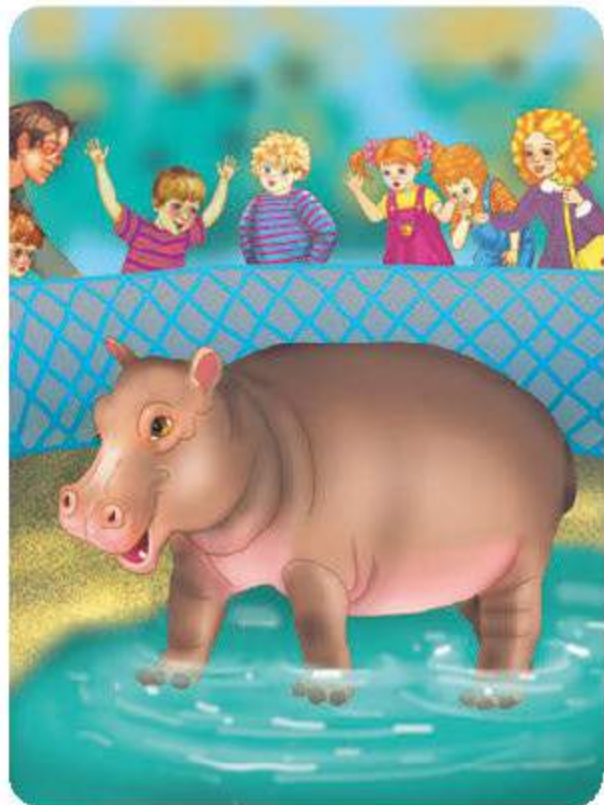
жор
кри

о

жина

журав

ка
лина
лятко

Друзі

(казка)

Бегемотик Жоржик жив із мамою і татом у зоопарку. Маму звали Жоржина, а тата — Жорж. Вони любили маленького Жоржика.

Дуже радів Жоржик, коли до нього приходили діти. Тоді він хвалився великим ротиком і кругленьким животиком. Але діти приходили рідко, і Жоржик дуже сумував. Він так хотів мати друга, аж плакав іноді.

же ← тон
ле
реб

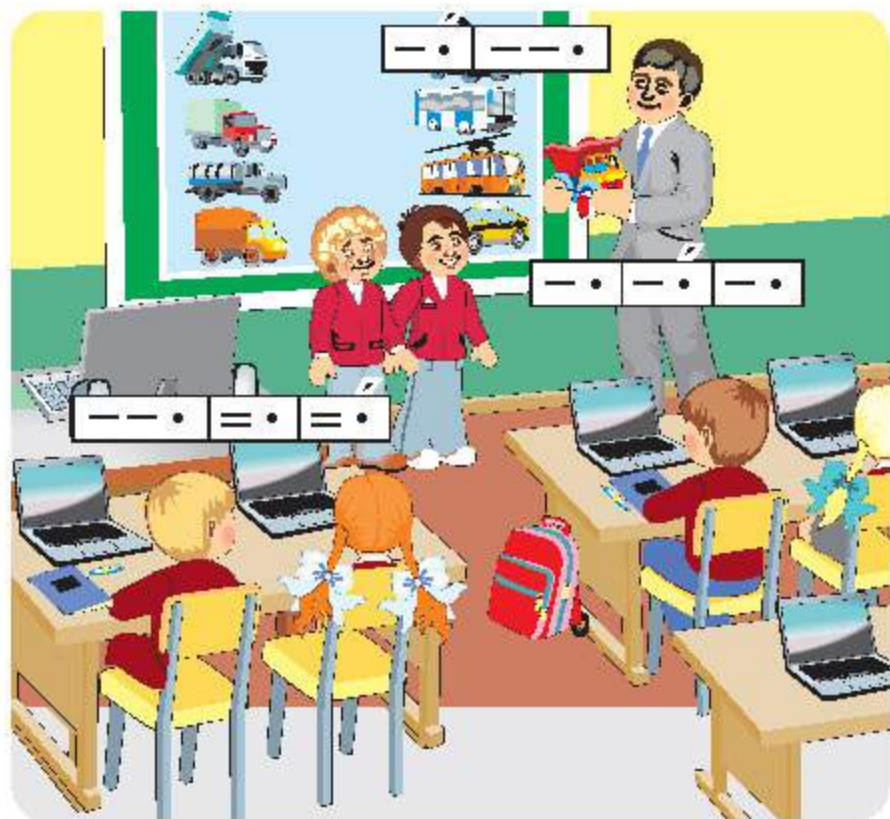
ву
но → жі
кор

Одного разу пірнув Жоржик у воду, а коли виліз, хтось сказав:

- Кум! Кум!
- Хто ти? — спитав Жоржик.
- Жабка Ква-ква!
- Будемо дружити?
- Ква-вжеж! Ква-вжеж! — погодилася Жабка.

Як дружили жабка і бегемотик? Спробуй продовжити казку.

шина шукати Сашко старші каштан
машина шаліти Мишко молодші баштан

Про машини

Сашко — старшокласник. Він розповів першокласникам про різні машини.

— Для перевезення вантажів потрібні ваговози, вантажівки, самоскиди.

— Пасажирів перевозять в автобусах, трамваях, тролейбусах, таксі.

Шаміль і Мишко шукали на плакаті, швидко показували і називали машини. Допитливі школярки сподобалися Сашкові.

Смішарики

Одного разу Ньюша, Крош, Лосяш і Бараш домовилися зустрітися в .

Ньюша жила близько, тому дісталася пішки.
— Ну, ось, так завжди! Знову перша, — незадоволено пробурмотіла Ньюша. — Де вони всі?
А Крош, Лосяш і Бараш тільки-но прибули на

. Але вхід до був з іншого боку дороги.

— Біля зупинки повинна бути , — нагадав Крош.

— Хто? — здивувався Лосяш. — Хіба ми в зоопарку?

— Ні, потрібна для переходу дороги.

Дивись, накреслені довгі білі смуги. По них і треба переходити. Тоді зупиняться і пропустять нас.

— Здорово! — зраділи Смішарики.

— Нарешті! — радісно зустріла друзів Ньюша. — Ходімо вже швидше.

І Смішарики пішли розважатися.

Наша школа

На пустирі збудували нову школу. Гарні білі будинок на три поверхи. Першокласники посадили навколо школи багато дерев: каштани, клени, липи, берези, горобини.

Посадили калину і шипшину. Мине ас. Зашумлять дерева біля школи. А калина і шипшина будуть радувати пишним вітом.

Ми любимо нашу школу.

Школа

Усім відомо, що без школи,
Без знань, що мусиш там здобути,
Не станеш у житті ніколи
Тим, ким в дитинстві мрієш бути!

Анатолій Костецький

Шахи

— Хто першим вигадав шахи? — запитав у тата першокласник Сашко.

І тато розповів таке:

— У шахи почали грати на Сході. Хто першим вигадав шахи, невідомо. Кажуть, ніби вигадала колись якась людина, аби розважити свого володаря — шаха. Так на Сході звався король.

У шахах королів два. Біля кожного з них шахиня, тобто королева, та підлеглі: слон, кінь, тура і по вісім пішаків. Страшно королю отримати мат, тобто поразку.

Увесь світ любить грати в шахи.

Відомості про користування підручником

№ з/п	Прізвище та ім'я учня / учениці	Навчальний рік	Стан підручника	
			на початку року	у кінці року
1				
2				
3				
4				
5				

Навчальне видання

*ВОСКРЕСЕНСЬКА Наталія Олександрівна
ЦЕПОВА Ірина Вікторівна*

**«УКРАЇНСЬКА МОВА. БУКВАР»
підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти
(у 2-х частинах)
(Частина 1)**

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено.

Редактор *І. В. Єфімова*. Помічник редактора *Ю. В. Завгородня*. Технічний редактор *А. В. Пліско*.
Художнє оформлення *В. І. Труфен*, *В. В. Ковальчук*, *А. Л. Макарова*, *П. І. Макарова*. Коректор *Н. В. Красна*.

В оформленні підручника використані зображення,
розміщені в мережі Інтернет для вільного використання

Підписано до друку 20.07.2018. Формат 84×108/16. Папір офсетний.
Гарнітура Букварна. Друкоffsetний. Ум. друк. арк. 11,76. Обл.-вид. арк. 11,3.
Наклад 49 463 прим. Зам. № 6431.

ТОВ Видавництво «Ранок»,
вул. Кібальнича, 27, к. 135, Харків, 61071.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 5215 від 22.09.2016.
Адреса редакції: вул. Космічна, 21а, Харків, 61145.
E-mail: office@ranok.com.ua. Тел. (057) 719-48-65, тел./факс (057) 719-58-67.

Підручник надруковано на папері українського виробника

Надруковано у друкарні ТОВ «Фактор-Друк»,
вул. Саратовська, 51, Харків, 61030.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 5496 от 23.08.2017.
Тел. +38 (057) 717-51-85. E-mail: office@druk.factor.ua